

**Małgorzata Grzywińska-Rapca**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

## **RYNEK PRACY SEKTORA ROLNICZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

W okresie transformacji społeczno-gospodarczej rynek pracy w Polsce nie uniknął wpływu czynników demograficznych. Jedną z głównych tendencji współczesnego rozwoju demograficznego, która niesie ze sobą wiele problemów społeczno-ekonomicznych, jest tendencja do starzenia się ludności, rozumiana – w ogólnym ujęciu – jako wzrost udziału ludności w starszym wieku w ogólnej liczbie ludności.

Przesunięcie roczników wyżowych i niżowych sprawiły, że na ogólny wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym składa się niewielki wzrost liczby ludności w wieku mobilnym i bardzo duży przyrost liczby ludności w wieku niemobilnym. Analizując bardziej szczegółowo, począwszy od 1990 r. najbardziej powiększyły się grupy wiekowe 18-24 lata i 45-54 lata. W pierwszym przypadku oznacza to potencjalny wzrost liczby osób wchodzących na rynek pracy i zdobywających pierwsze doświadczenia zawodowe. Druga grupa wiekowa (45-54 lata) to osoby znajdujące się na progu potencjalnej dezaktywacji zawodowej [*Przemiany...* 1999].

Sytuacja na rynku pracy jest efektem oddziaływania wielu złożonych procesów ekonomicznych. Z jednej strony jest ona pochodną poziomu rozwoju i struktury gospodarki [Frenkel 2003], z drugiej zaś strony na kształt i sytuację na rynku pracy wpływają również procesy gospodarcze o charakterze globalnym. Na polskim rynku pracy wciąż wyraźnie widoczne jest piętno poprzedniego systemu politycznego i gospodarczego.

Wysoki poziom bezrobocia wynika z jednoczesnego występowania szeregu procesów i uwarunkowań generujących to zjawisko. Jako uwarunkowania stymulujące wzrost bezrobocia należy wymienić przede wszystkim:

- wchodzenie na rynek pracy licznych roczników wyżu demograficznego,
- procesy restrukturyzacyjne w gospodarce i zatrudnieniu,
- ograniczenia w interwencyjnych działaniach państwa na rzecz rynku pracy, spowodowane trudnościami budżetowymi [Frenkel 2003].

Trudności na warmińsko-mazurskim rynku pracy utrzymują się od wielu lat. Wprawdzie rok 2002 przyniósł pewną stabilizację i spowolnienie dynamiki wzrostu bezrobocia, a w 2003 r. odnotowano nawet tendencje spadkowe, jednak najwyższy w kraju wskaźnik stopy bezrobocia nadal stanowi najważniejszy do rozwiązania problem społeczno-ekonomiczny.

Zmiany liczby osób pracujących są obserwowane od początku okresu transformacji. W latach 1995-1998 ogólna liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim wzrosła z 291 450 w 1995 r. do 307 338 w 1998 roku (tab. 1).

Tabela 1. Liczba pracujących w latach 1995-2003 w woj. warmińsko-mazurskim

| Wyszczególnienie | 1995    | 1996    | 1997    | 1998    | 1999    | 2000    | 2001    | 2002    | 2003    |
|------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Ogółem           | 291 450 | 294 766 | 305 722 | 307 338 | 291 936 | 261 982 | 258 378 | 248 429 | 248 882 |
| Mężczyźni        | 147 363 | 150 143 | 159 478 | 158 061 | 149 150 | 134 580 | 132 154 | 126 381 | 127 004 |
| Kobiety          | 144 087 | 144 623 | 146 244 | 149 277 | 142 786 | 127 402 | 126 224 | 122 048 | 121 878 |

Źródło: obliczenia własne na podstawie [www.stat.gov.pl].

W kolejnych latach (1996-1999) liczba osób pracujących w województwie warmińsko-mazurskim utrzymywała się na zbliżonym poziomie. Od roku 1999 nastąpił spadek liczby pracujących. Na koniec 1999 r. zmniejszenie zatrudnienia w porównaniu do roku poprzednie stanowiło 5,01%. Nie uległa zmianie struktura pracujących według płci. Przy zmniejszeniu się liczby pracujących do 261 982 osób w 2000 r., pracujących mężczyzn było 51,37%, a kobiet 58,63%.

Według stanu zatrudnienia na koniec grudnia 2004 r. w powiatowych urzędach pracy w województwie warmińsko-mazurskim było zarejestrowanych 162 361 bezrobotnych (tab. 2).

Tabela 2. Poziom bezrobocia w latach 2004-2005 w woj. warmińsko-mazurskim

| Miesiąc     | 2004    | Zmiana<br>(w %) | 2005    | Zmiana<br>(w %) | Zmiana w relacji do 2004 |       |
|-------------|---------|-----------------|---------|-----------------|--------------------------|-------|
|             |         |                 |         |                 | liczba                   | (w %) |
| Styczeń     | 175 865 | x               | 167 686 | x               | -8 179                   | -4,9  |
| Luty        | 175 610 | -0,1            | 168 253 | 0,3             | -7 357                   | -4,4  |
| Marzec      | 173 408 | -1,3            | 165 537 | -1,6            | -7 871                   | -4,8  |
| Kwiecień    | 166 909 | -3,9            | 158 586 | -4,4            | -8 323                   | -5,2  |
| Maj         | 162 145 | -2,9            | 153 787 | -3,1            | -8 358                   | -5,4  |
| Czerwiec    | 162 772 | 0,4             | 151 147 | -1,7            | -11 625                  | -7,7  |
| Lipiec      | 161 271 | -0,9            | 150 441 | -0,5            | -10 830                  | -7,2  |
| Sierpień    | 160 011 | -0,8            | 149 926 | -0,3            | -10 085                  | -6,7  |
| Wrzesień    | 158 410 | -1,0            | 148 698 | -0,8            | -9 712                   | -6,5  |
| Październik | 157 876 | -0,3            | 146 961 | -1,2            | -10 915                  | -7,4  |
| Listopad    | 158 439 | 0,4             | 148 324 | 0,9             | -10 115                  | -6,8  |
| Grudzień    | 162 361 | 2,4             | 150 910 | 1,7             | -11 451                  | -7,6  |

Źródło: obliczenia własne na podstawie [www.stat.gov.pl].

Na koniec 2005 r. w stosunku do końca grudnia 2004 r. nastąpił spadek liczby bezrobotnych o 11 451 osób, tj. 7,6% (tab. 2). Na tę różnicę mogła mieć wpływ także aktywizacja bezrobotnych.

Sytuacja na rynku pracy w województwie warmińsko-mazurskim jest zróżnicowana w zależności od powiatów. Ze względu na poziom bezrobocia oraz zatrudnienie w sektorze rolniczym wyodrębniono trzy grupy powiatów. Pierwsza grupa, do której zaliczono powiat olsztyński i elbląski, to powiaty charakteryzujące się najniższą stopą bezrobocia. Do drugiej grupy zalicza się powiaty: elcki, giżycki, iławski, kętrzyński, mrągowski, nidzicki, nowomiejski, olecki i szczycieński. W powiatach tych stopa bezrobocia jest wyższa od średniej dla województwa warmińsko-mazurskiego, która na koniec grudnia 2005 r. wynosiła 27,5%. Powiaty charakteryzujące się najwyższym poziomem bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim to bartoszycki, braniewski, działdowski, elbląski, gołdapski, ostródzki, piski i węgorzewski.

Stopa bezrobocia w regionie warmińsko-mazurskim na koniec grudnia 2005 r. wynosiła 27,5 % (przy średniej dla kraju 17,6%). W dalszym ciągu bezrobocie w województwie warmińsko-mazurskim jest najwyższe w Polsce.

Kluczowym problemem polskiej gospodarki, również w regionie warmińsko-mazurskim, jest potrzeba zmniejszenia liczby pracujących w rolnictwie na rzecz jej wzrostu w działach nierolniczych. Zmiany aktywności zawodowej w rolnictwie są zagadnieniem trudnym, gdyż nie wszyscy rolnicy kierują się kryteriami ekonomicznymi [Frenkel, Rosner 1998]. Przejmowanie przez tradycyjną wieś nowych funkcji zaowocuje zmniejszeniem bezrobocia [Kłodziński 2001].

Liczba pracujących w sektorze rolniczym w województwie warmińsko-mazurskim w 1995 r. wynosiła 178,49 tys. osób (tab. 3). W roku 2003 grupa ta stanowiła już tylko 7309 osób, z czego 75,67 % to mężczyźni.

Tabela 3. Liczba pracujących w latach 1995-2003

| Wyszczególnienie             | 1995    | 1996    | 1997    | 1998    | 1999    | 2000    | 2001    | 2002    | 2003    |
|------------------------------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| <b>Sektor rolniczy</b>       |         |         |         |         |         |         |         |         |         |
| Ogółem                       | 17 849  | 15 168  | 15 813  | 13 956  | 11 440  | 9 663   | 9 192   | 8 730   | 7 309   |
| Mężczyźni                    | 13 676  | 11 543  | 12 096  | 10 528  | 8 647   | 7 345   | 6 936   | 6 596   | 5 531   |
| Kobiety                      | 4 173   | 3 625   | 3 717   | 3 428   | 2 793   | 2 318   | 2 256   | 2 134   | 1 778   |
| <b>Sektor przemysłowy</b>    |         |         |         |         |         |         |         |         |         |
| Ogółem                       | 107 435 | 108 864 | 115 429 | 115 765 | 110 555 | 99 154  | 96 510  | 90 584  | 91 441  |
| Mężczyźni                    | 71 273  | 73 649  | 78 716  | 78 431  | 75 236  | 68 733  | 67 449  | 63 303  | 64 016  |
| Kobiety                      | 36 162  | 35 215  | 36 713  | 37 334  | 35 319  | 30 421  | 29 061  | 27 281  | 27 425  |
| <b>Sektor usługowy razem</b> |         |         |         |         |         |         |         |         |         |
| Ogółem                       | 166 166 | 170 734 | 174 480 | 177 617 | 169 941 | 153 165 | 152 676 | 149 115 | 150 132 |
| Mężczyźni                    | 62 414  | 64 951  | 68 666  | 69 102  | 65 267  | 58 502  | 57 769  | 56 482  | 57 457  |
| Kobiety                      | 103 752 | 105 783 | 105 814 | 108 515 | 104 674 | 94 663  | 94 907  | 92 633  | 92 675  |

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www.stat.gov.pl].

Wyraźnie przeważającą grupę zatrudnionych w sektorze rolniczym stanowili mężczyźni – bo aż 5531 osób. Kobiety zatrudnione w sektorze rolniczym w 2003 r. stanowiły 24,33%.

Zarówno w grupie mężczyzn, jak i kobiet od 1997 r. obserwuje się tendencję spadkową zatrudnienia w sektorze rolniczym. Oznacza to, że osoby te przechodzą do innych działów gospodarki: przemysłowego lub usługowego.

Na koniec grudnia 2005 r. zarejestrowanych było 75 577 bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich. Stanowili oni 50,1% wszystkich bezrobotnych. Odnotowano, w stosunku do roku poprzedniego, spadek liczby bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich o 4036 osób (tj. o 5,1%). Zmniejszenie liczby bezrobotnych tej kategorii związane jest z ogólnym spadkiem poziomu bezrobocia w regionie.

W województwie warmińsko-mazurskim na obszarach wiejskich zasoby pracy przewyższają możliwości zatrudnienia. Wysoka stopa bezrobocia w regionie wynika z upadku dużych gospodarstw rolnych, z czym wiąże się spadek zatrudnienia w działających na wsi państwowych i spółdzielczych placówkach obsługi rolnictwa. Ludność wiejska stanęła więc przed koniecznością poszukiwania alternatywnych źródeł dochodów.

## Literatura

- Frenkel I., *Ludność, zatrudnienie i bezrobocie na wsi*, IRWiR, Warszawa 2003.
- Frenkel I., Rosner A., *Perspektywy przemian struktury zatrudnienia ludności wiejskiej*, „Wieś i Rolnictwo” 1998 nr 1.
- Kłodziński M., *Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich w Polsce i w krajach Unii Europejskiej*, SGGW, Warszawa 2001.
- Przemiany demograficzne w Polsce w latach 90. w świetle koncepcji drugiego przejścia demograficznego*, red. I. Kotowska, SGH, Warszawa 1999.
- [www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl).
- [www.up.gov.pl/index.php?a=4](http://www.up.gov.pl/index.php?a=4).

## AGRICULTURAL SECTOR LABOUR MARKET IN WARMIA AND MAZURY PROVINCE

### Summary

The situation on the labour market is the result of influence of many complex economic processes. At the top of their list economic growth rate and linked to it, currently small, increase in the number of available jobs should be mentioned. Changes in the structure of demand for labour is basically assessed according to economic sectors, ownership sectors and individual types of economic activity. The need to decrease employment in agriculture and to increase it in non-agricultural sectors is the key problem for Polish economy.